

10 ÉVES A MEGÚJULT GEODÉZIA ÉS KARTOGRÁFIA

Lapunk olvasói törzsgárdája bizonyára emlékében, sőt a könyvespolcán őrzi a Geodézia és Kartográfia korábbi számait, illetve ismeri azok formai és tartalmi jellemzőit. Tíz esztendővel ezelőtt, 1995-ben az ismert,

több évtizedes hagyomány és az évi hatszori megjelenés gyökeres megváltoztatására vállalkozott a szaklap két gazdája: az agrártárca keretén belül tevékenykedő földmérési, térképészeti és földügyi szakigazgatás vezetése, valamint a Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság. Az indok rövi-

den a következőképpen fogalmazható meg: a cél az, hogy – a szakmai és tudományos színvonal megőrzése, fejlesztése mellett – a napi gyakorlatot jobban segítő, az olvasóközönség szélesebb rétegeinek érdeklődését kielégítő, vonzóbb külsejű, korszerű szerkesztési elveket tükröző kiadvány szülessen.

A színvonal megőrzése, továbbfejlesztése, valamint az akkor elhatározott havi gyakoriságú megjelenés és a megcélzott „naprakészség” igen nagy kihívást jelentett és jelent ma is. Figyelemmel kell lenni ugyanis azokra a körülményekre, melyek szerint a finanszírozás erősen behatárolt maradt, a szerzőknek díjat változatlanul nem tudunk fizetni, az írások kiválasztását szigorú válogatás, főcikk esetén szakmai lektorálás előzi meg.

1995. év utolsó száma volt a „minta”. Ahogy ma mondanánk: a „pilot project”. Ennek alapján lehetett megítélni, hogy a megújulásra vonatkozó elképzelés mennyire reális, a célok teljesülésében bízhatunk-e. A fogadtatás a tulajdonosok és az olvasók részéről nagyon kedvező volt, így a döntés megszületett: **folytatjuk.**

Ma már tíz évre tekinthetünk vissza, és ebből az időtávlatból sikeresnek ítélniük lapunkat és az annak megjelenésében közreműködők munkáját. Mert az összegzésnél a sikert előmozdító tárgyi adottságok mellett nem feledkezhetünk meg a személyi feltételekről sem. Voltak igen nehéz időszakok, amikor az is mérlegelésre került, hogy a Társaság képes-e vállalni a további megjelentetést, hiszen annak költségei messze meghaladják egy ilyen nagyságrendet képviselő

civil szervezet anyagi lehetőségeit. Szerencsére a támogatók, első helyen a földmérési, térképészeti és földügyi szakigazgatás vezetése és intézményei (FVM, FÖMI, földhivatalok) a pénzügyi terhek jelentős részét átvállalták, és teszik ezt – a fennmaradó rész tekintetében – egyéni és jogi tagjaink is. A fő veszély tehát elhárult. Igen számottevő a nyomdai háttérrel biztosító HM Térképészeti Kht. támogatása, mivel önköltségi áron vállalkozik a feladatra. Említést kell tenni a megújult Szerkesztőbizottságról is, melynek keretében a tudományos élet, a felsőoktatás, a földügyi szakigazgatás és a vállalkozói szféra ismert és elismert szakemberei – most már mint témafelelősök – koordinálják a munkát. A szűken vett Szerkesztőség a napi feladatok végrehajtásában igyekszik mindenben megfelelni a követelményeknek. Munkájukat segíti jórészt a FÖMI által biztosított technikai, informatikai háttér, valamint az a nagyszerű körülmény, hogy az egyes kéziratok elektronikus formában történő beküldésére – mind a küldő, mind a fogadó félnél – megteremtődtek a feltételek.

Az egyre szélesedő szerzői tábor szintén igazolja a lap létjogosultságát, hiszen az íráshoz elsősorban mondandó kell, de publikálni csak ott érdemes, ahol van érdeklődő olvasóközönség és igény a színvonalas szakmai irodalomra.

Végezetül, szót kell ejtenünk a főszerkesztő, prof. em. dr. Joó Istvánról és érdemeiről, mivel az elmúlt 10 esztendőt a lap szempontjából az ő következetes, szakmailag megalapozott, tudományos igényességgel felvértezett hozzáállása, munkája tette teljessé. A dicséző jelzők sorolása helyett engedjünk teret egy elfogulatlan véleménynek, melyet lapunk rendszeres olvasója és korábbi főszerkesztője, Jagasics Béla ny. igazgató fogalmazott meg levelében. Hozzájárulásá-
val, ennek a levélnek részleteit idézzük:

„Tisztelt Főszerkesztő Úr!

... tíz esztendő telt el. Ez alatt már a Te igen széles, alapos szakismereteden és igényes szakírói tapasztalatodon nyugvó irányításoddal készül a lap, az elhatározásnak megfelelő kivitelezéssel és tartalommal.

A havonta megjelenő példányszámok az előfizetőknek, illetve olvasóknak „friss” tájékoztatást nyújtanak a földmérés, térképészet és a földügy erősen kibővült feladatairól, a korszerű eszközökről, eljárásokról, a továbbképzést szolgáló rendezvényekről és más aktuális témákról, eseményekről.

Szerény véleményem szerint, lapunk az újítás után és gyakoribb megjelenésével még hasznosabbá és nívósabbá vált. Mint nyugdíjas szakember (is) mindig érdeklődéssel várom a soron következő lapszámok megjelenését és a bennük közölt aktuális, színes olvasnivalókat.

Kedves Pista!

Ehhez a mögöttem hagyott évtizedes, sok gonddal, odafigyeléssel járó, de sikeres és hasznos főszerkesztői munkássághoz – mint lapunk kezdettől egyik előfizetője és rendszeres olvasója – őszinte nagyrabecsüléssel gratulálok. A továbbiakhoz sok energiát és újabb sikereket kívánok...”

Csatlakozva a levélíróhoz, az olvasótábor, a Társaság tagjai és vezetése, továbbá a földügyi szakigazgatásban dolgozó köztisztviselők nevében is szívből gratulálok a tízéves jubileumát ünneplő folyóiratnak és mindazoknak, akik személyes közreműködésükkel segítették, segítik ennek a – szakterületünk helyzetére, tevékenységére, kapcsolataira, fejlesztési eredményeire ablakot nyitó – rangos kiadványnak a megjelenését.

További sikeres munkát kívánok.

Apagyi Géza,
az MFTTT elnöke

**A Nemzeti Kataszteri Program Közhasznú Társaság tájékoztatója
a 2005. augusztus – 2005. október
közötti időszakban megkötött szerződéseiről**

Munka neve	Nyertes vállalkozó	Befejezés határideje	Szerződés nettó összege
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei belterületi és zártkerti vektoros digitális alaptérkép elkészítése	Geodéziai és Térképészeti Rt.	2007. 07. 01.	226 705 200 Ft
Borsod-Abaúj-Zemplén megyei belterületi és zártkerti vektoros digitális alaptérkép elkészítése	Alba Geotrade Rt.	2007. 11. 01.	299 868 470 Ft
Vas megyei belterületi és zártkerti vektoros digitális alaptérkép elkészítése	Pécsi Geodéziai és Térképészeti Kft.	2007. 07. 01.	119 035 300 Ft

Budapest, 2005. október 10.

Nemzeti Kataszteri Program
Közhasznú Társaság

FELHÍVÁS

A Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság tagjai részére

Tisztelt Tagtársak!

Társaságunk jogelődje, a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület 1956-ban alakult meg. A Társaság vezetősége súlyt helyez arra, hogy a megalakulás jövő évben esedékes 50. évfordulója méltóképpen kerüljön megünneplésre. Ezzel egyrészt tisztelgünk az „alapító atyák” munkássága és az alapítással kapcsolatos el nem évülő érdemeik előtt, másrészt fontos ez a megemlékezés azért is, hogy a társadalmi és politikai szervezetek, illetve tisztségviselők, de különösen szakmánk fiatal generációjának tagjai megismerhessék e nagy múltú szakterület egyesületének tevékenységét, eredményeit.

Az Intézőbizottság úgy döntött, hogy az évfordulóról

– egy kiállítással egybekötött ünnepi közgyűléssel, valamint

– az Egyesület és a jogutód Társaság történetét bemutató jubileumi emlékkönyv kiadásával emlékezik meg.

Az ünnepi közgyűlés jövő évi megrendezését az Intézőbizottság közelítőleg 2006. szeptember vége–október eleje időpontra tervezi. Az időpont megválasztásánál figyelemmel kell lenni az 1956-os forradalom 50. évfordulójának várhatóan széleskörű ünnepeire is.

Az Intézőbizottság a kiadvány összeállításához egy szerkesztőbizottságot hozott létre. Ennek tagjai:

Bartos István

dr. Papp-Váry Árpád

Uzsoki Zoltán

prof. em. dr. Joó István

Raum Frigyes

Vörös Imre

dr. Karsay Ferenc

dr. Tremmel Ágoston

Zsámboki Sándor (főszerkesztő)

Az emlékkönyv tartalmát illetően – természetesen – még csak az elképzelésekről, a tervekről számolhatunk be. Úgy tervezzük, hogy a kiadvány a következőkkel foglalkozzon:

- az Egyesület megalakulása előtti időszak eseményei;
- az Egyesület megalakulása, célkitűzései, kezdeti tevékenysége;
- egyesületi, társasági események a megalakulástól napjainkig;
- a szakosztályok megalakulása, tevékenysége;
- a megyei csoportok bemutatása;
- nemzetközi tevékenységünk és kapcsolataink;
- az Egyesület és a jogutód Társaság jelentősebb rendezvényei és kiadványai;
- az Egyesület és a Társaság tagjainak hazai és nemzetközi elismerései.

Mindezeket számos fényképpel tervezzük illusztrálni, kiegészíteni.

Ahhoz, hogy a tervezett kiadvány színvonalas tartalommal és mutatós, érdeklődést keltő formában jelenhessen meg – a vezetőség és a Szerkesztőbizottság munkája mellett – számítunk és támaszkodni kívánunk a szakosztályok és a megyei csoportok segítségére, munkájára is. Hiszen csoportjuk, szakosztályuk eredményeit, a velük kapcsolatos eseményeket mégis csak ők ismerik legjobban. **Ezért e helyen is felkérjük az illetékes szakosztályok és területi csoportok vezetőségét, hogy mielőbb kezdjék meg az anyagok, fényképek összegyűjtését és kiválogatását, az ismertetés összeállítását.**

A régebbi, több tíz éves anyagok, fényképek felkutatása nem kis feladat. Ezért kérelemmel fordulunk tagtársainkhoz is, hogy aki az Egyesület tevékenységével kapcsolatos archív anyaggal vagy fényképpel rendelkezik, bocsássa a szerkesztőbizottság rendelkezésére (**Zsámboki Sándor, FÖMI. 1149 Bp. Bosnyák tér 5. T: 460-4012**). Minden küldeményt köszönettel veszünk.

Végezetül, de nem utolsó sorban, meg kell emlékezni a kiadvány költségeiről is. Eddigi információink szerint a kiadás nyomdai munkája – önköltséges alapon – mintegy 3 millió forint költségkeretet igényel. Így, a már felajánlott támogatások mellett a vezetőség köszönettel vesz minden további intézményi vagy egyéni támogatást, amely „**Jubileumi támogatás**” címmel a **mellékelt csekken** fizethető be. A támogatók nevét az Emlékkönyvben megjelentetjük.

Reméljük, és bízunk abban, hogy az évfordulóval kapcsolatos, az előzőekben vázolt terveink megvalósulnak, és az ünnepi közgyűlésen egy színvonalas tartalmú, figyelmet keltő emlékkönyvvel tudjuk Tagtársainkat és a várhatóan ott megjelenő állami vezetőket – bízva a felső állami vezetők megjelenésében is – megajándékozni.

Budapest. 2005. október

Bartos Ferenc
főtitkár

Zsámboki Sándor
főszerkesztő

Apagyi Géza
elnök

A MAGYAR GEODÉZIA SZAKMATÖRTÉNETÉNEK FONTOSABB TÁRGYI EMLÉKEI

Lapunk 2005. évi 3. számában beszámoló jelent meg az utóbbi évtizedek szakmatörténeti kutatásairól és elődeink munkásságát tárgyaló irodalomról. Kitűnt, hogy ezekben az években eredményes, gazdag szakmatörténeti kutatások folytak, amelyek a geodéták és kartográfusok elismerésre méltó tevékenységét tükrözik. Mindezek mellett – az utókor tájékoztatása érdekében – fontos még, hogy legalább egy rövid összefoglaló keretében számba vegyük azokat a legfontosabb tárgyi emlékeket, amelyekkel az országot járva gyakran találkozhatunk. Sokszor sem mi, sem mások nem is tudják, hogy azok szorgos geodéziai szakemberek sikeres munkásságát örökölték meg. Ide tartoznak elsősorban azok az emlékek, amelyek nem zárt helyen, hanem a szabadban tekinthetők meg.

Elsőként említhető a budai, Gellért-hegyi Citadellán elhelyezett legfeltűnőbb geodéziai emlékünkhöz. Itt állt az egyetemhez tartozó budai csillagda, keleti tornyának mérési középpontját egy alacsony korláttal védett márványkő jelzi. (Lásd *címlapon*.) Ennek a helynek 1769-től, *Hell Miksa* méréseitől kezdve napjainkig van geodéziai jelentősége. A megjelölt pont az országos koordináta hálózatnak a kezdőpontja. Ezenkívül az 1933-ban kifejlesztett fővárosi centrális háromszögelési hálózatnak is középpontja volt. A koordináta-rendszer kezdőpontjától déli irányban néhány méterre a Citadella várfalán külpontosan helyezték el a méréseket ma is szolgáló pontjelet, az árbocot. Legutóbb a fővárosi metróépítésnél kapott fontos szerepet ez a geodéziai objektum.

Feltehetjük a kérdést, van-e még más országos koordináta kezdőpontot jelölő pontjelünk?

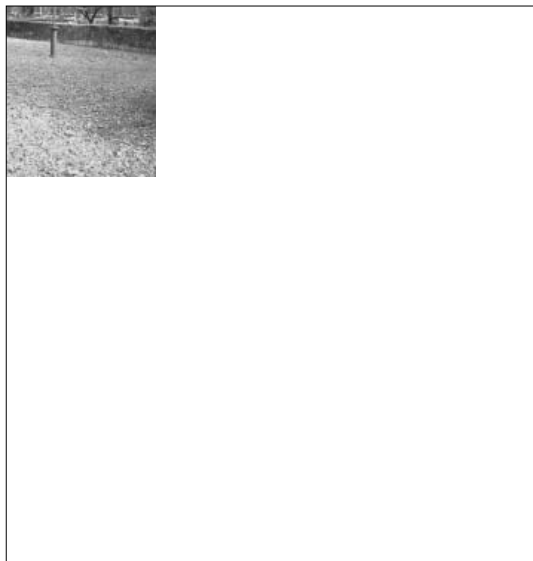
Hengervetületeinknek, a Gauss-Krüger rendszernek az origója – tudomásunk szerint – nincs állandósítva. (Ha valaki tud ilyenről, értesítsen.) Legalábbis mostani határainkon belül nincs.

Talán a marosvásárhelyi Kesztejhegy nevű pont vagy az ivanicsi zárdánál lévő kezdőpont egykori helye még rekonstruálható.

Szintezési ősjegyünket számba véve, a Monarchia idején létesített szintezési hálózatnak a mai Magyarország területére eső főalappontja (ősjegy) Nadapon van elhelyezve. A község északi részén egy régi kőbánya udvarán a természetes sziklába vésett megjelölés mellett, annak közvetlen közelében, egy mérésekkel jobban megközelíthető és az eredeti megbolygatását kiküszöbölő újabb pontjel is található.

Az országos szintezési hálózatban később is több magassági főalappont létesült. Köztük a kéregmozgás országos vizsgálatára használt kiinduló ma-

gassági főalappont Budapesten van. A vaskorlással körülvett pontjel Máriaremetén, az Ördögárok utcában, védett helyen található.

1. ábra Városi pontjel (vasasztal) a BME kerjében

Az ország különböző helyein (Szarvaskő, Bükki park, Mórág, Díszel, Börzsöny stb.) az 1950-es években létesített szintezési alappontjaink talán még megtalálhatók, fennmaradásuk remélhető.

Gravitációs főalappontjaink helyét alig ismerjük. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kertjében *Oltay* professzor által ingamérésekkel meghatározott főalappontot az 1950-es években a Tanszék melletti lepény-épület építkezései elpusztították. Helyette a Nemzeti Múzeum pincéjében alakították ki a relatív ingamérések számára mérőhelyet. A nehézségi erő abszolút értékének meghatározására 1968-ban a Ferihegyi repülőtér mellett létesítettek graviméteres főalappontot. Ez azonban teljesen a föld alatt helyezkedik el, biztonsági okok miatt. (A meghatározásokat az egymástól több száz kilométerre lévő pontok között gyors egymásutánban, repülőgépen szállított műszerekkel kell végezni, emiatt célszerű az alappontot a repülőterek mellé telepíteni, de azok a repülőgépek(!) biztonsága miatt nem lehetnek a felszínen.) Az 1980-as gravimetriai hálózat kifejlesztésekor a budai Mátyás-hegyi barlangban találtak megfelelő helyet mind az abszolút, mind a relatív meghatározások főalappontjai számára. Ezek kissé bővebb ismertetést érdemelnének, már csak azért is, mert 2000-ben újabb, pontosabb hálózat kifejlesztését határozták el.

Ugyancsak Budapest területén, jórészt a XVII. kerületben van a Nemzetközi Fokmérés és a katonai térképezés céljára 1884-ben létesített alapvonal. A nyugati végpontot jelölő robusztus kőoszlop a rákoskeresztúri köztemető 70. parcellájában, a keleti végpont Rákoshegyén, a Szilárd utca 31. számú magántelken található. Mindkét végpont megfelelő feliratozással van ellátva, és védtetésüket tekintélyes méretük is biztosítja.

A budapesti új háromszögelési hálózat mért alapvonala a Szentendrei-sziget déli csücskében, Tahitótfalu területén létesült. A két végponton a méréseket egykor vezető *Papp Gyula* két látványos építményt emeltetett. A tervezett MO-ás autópálya keresztezni fogja a szigetet és valószínűleg az alapvonalat is. A déli végpont jelenleg sűrű bozótban úgy-ahogy védve van, és a sziget végére tervezett mérnöki emlékpark területére esik, ahol remélhetőleg megfelelően felújítva védelmet fog kapni. Nem várható ez a másik, az északi végpontot illetően, amely országút mellett, szabad területen ki van téve a pusztításnak. Emiatt, megóvása érdekében, sürgős intézkedésre van szükség.

Még a legfontosabb alapvonalaknál maradva, Gödöllőn 1939-ben létesült az összehasonlító alapvonal. Ezt egy felhagyott vasút bevágásába helyezték el, és még ma is alkalmas összehasonlító hossz-, illetve távmérők komparálására. Az alapvonalat a múlt század végén a Földmérési és Távérzékelési Intézet felújította, gondolzza. Ugyanitt (a régi alapvonal mellett) végez méréseket a BME Geodéziai tanszéke is, így fennmaradása biztosítottnak látszik. (Lásd *Németh Zsuzsa*: Országos geodéziai etalonhossz létesítése Gödöllőn; Geod. és Kart. 1988/3, 161. oldal)

A Győr-Moson-Sopron megyei Földhivatal – bár nem eredeti helyén, de – székházának udvarán lévő emlékparkban őrzi az 1810-es győri alapvonal végpontjait jelző pontjeleket, szép példáját adva a szakmai múlt ápolásának.

Egyes kiemelt felsőrendű háromszögelési pontokon – azok megóvására is – vasbeton mérőtornyok épültek. (Lásd a *borító* hátsó oldalán.) Összesen 96 torony épült meg, szükségességük és jelentőségük még most, a GPS korszakban is megvan. A henger alakú építmények átmérője 3,5 m, magasságuk a terepi adottságoktól függően 16 és 30 m között van. A tornyok belső lépcsővel, emeleti szintekkel és tetjükön jelző gúlával vannak ellátva. A tornyok nemcsak mérésekre valók, de turisztikai célokra, kilátóként is használhatók. Nem régen a Mecsek Zengő csúcsán láthattunk egy ilyen tornyot a televízióban.

Az egyik elsők közötti nagyobb szabású hazai fokmérést 1750 és 1769 között *Liesganig József* vé-

gezte. Északi kiinduló pontja hazánk mai területén helyezkedik el, a Bács-Kiskun megyei Kistelek község határában. Az országosan is jelentős munka megérdemelné legalább egy emléktáblát.

A XVIII. és XIX. századi városmérések során, Budán, Pesten és több városban látványos kivitelű vas asztalokat, formás öntött szintezési jegyeket és szépen faragott köveket használtak a fontosabb alappontok megjelölésére. Miután azt tapasztaltuk, hogy ezek az értékes tárgyak az építkezések és más emberi beavatkozások következtében fokozottabban sérülnek, esetleg elpusztulnak, elhatároztuk a veszélyeztetett jelek megmentését. Ilyen céllal jött létre a budapesti XIV. kerületben, a Bosnyák téren a geodéziai emlékpark. Arra törekedtünk, hogy itt minden típusú vas asztalból (7. ábra) legalább egy példány kapjon helyet. A XIX. századi vasasztalok mellett elhelyeztünk még néhány *Oltay Károly* által készített háromszögelési jelet, továbbá pár darab régi budai városhatár-követ is, amelyek szintén geodéziai jelként is szolgáltak. Elképzelésünk azonban a Bosnyák téren sem valósult meg teljesen, mert nem minden típusból került ide vasasztal, és a megmentettek szintén ki vannak téve e helyen is az emberi pusztításnak. Emellett a tárgyak további begyűjtése is megszűnt, újabb példányokkal való kiegészítésük szakembereinknek jelenleg is további szép feladata.

A geodéziai pontjelek között igen sok van szétszórta az országban olyan, amely formájában történeti emléket is jelent. Így például igen értékesek a magassági értelemben is meghatározott árvízi jelzőtáblák és vízmércék. Legtöbb terepes kollégánknak önkéntelenül rögtön szemébe ölik, ha jártában-kelében geodéziai pontjelet lát; e „szakmai adottságuknál” fogva bizonyára felfigyelnek ilyen fajta tárgyi emlékekre is. Ezek felsorolása helyett csak arra akarjuk felhívni a figyelmet, hogy – aki csak teheti – segítse azok megóvását, és fényképpel vagy leírásukkal tegyék olvasóink közkincsévé „leletüket”.

Ugyancsak figyelmet érdemlő azokban az épületekben történtek számontartása, amelyekben elődeink dolgoztak, főleg ahol irányító szervezeteink végezték munkájukat. Érdemes lenne azokról a költözésekről, elhelyezésekről, nem egyszer hányattatásokról is megemlékezni, amelyekből vezető hatóságainknak, vállalatainknak bőven kijutott az idők folyamán. Már alig emlékszünk az Iskola utca 13. számra, az Országos Földmérési Intézet székhelyére, és lassan feledésbe merül a Guszev (Sas) utcai vagy az Anker közti elhelyezés, amelyekhez sokunknak számos kellemes vagy megdöbbentő, már-már történelmi élménye fűződik. Ezek az épületek ma még állnak, s talán visszaemlékező kollégánk is

akad, de vannak olyan építmények, amelyek már az enyészeté lettek.

Ezek közé tartozik az az egykori épület, mely a budai várban, a Bécsikapu tér és a Fortuna utca sarkán állt, de ma már áldozatul esett az átépítésnek: ez a Kataszteri Könyvmda patinás épülete. Itt nem csak térképeket nyomtattak, de itt készültek az első magyar postabélyegek is. Maga az intézmény 1919-ben került el az állami földméréstől, és új neve az „Államnyomda” lett. Sajnálatos, hogy 125 éves alapítási évfordulóján – 1993-ban – emléktábla elhelyezésére nem került sor.

A legfontosabbnak tartott geodéziai emlékhelyek rövid bemutatása után felsoroljuk azokat a neves elődeinket, akikről szobor, emléktábla emlékezik meg, vagy nevüket más módon örököltette meg az utókor. Nevük mellett a szakma természetesen értékelte geodéziai, térképészeti, sokszor pedig más területeken is kifejtett munkásságukat. Közülük – akiket itt betűrendben sorolunk fel – a következők emlékeztetőjéről tudunk.

ASBÓTH Sándor (1811–1868), 1838-tól Temes megyei földmérő, 1848-ban mérnökkari tisztt volt, **Kossuthot** követte az emigrációba. Budapest VII. kerületben van róla utca elnevezve.

BENDEFY László (1904–1977) mérnök, geológus, az új magassági alaphálózat mérésének irányítója, a magyar geodéziai és térképészet történetének jeles kutatója. Szülővárosában, Vasváron, születésének épületében emléktábla van elhelyezve, és nevét viseli a városi könyvtár és egy utca.

BESZÉDES József (1787–1852), a reformkor neves geodétája, vízi mérnöke, **Széchenyi** reformjainak legfőbb műszaki tanácsadója, az MTA első mérnök tagja. Dunaföldváron, a város központjában, többalakos szobra van, amely szintezési munka közben ábrázolja. Szobra van még Siófokon¹; a róla elnevezett múzeum megszűnt, az épülettel elbontották. Székesfehérváron pedig emléktábla őrzi nevét.

BODOKI Károly (1814–1868) és **BODOKI Lajos** (1833–1885) vízrajzi térképezési munkásságuk közismert. Életútjukat és tevékenységüket a róluk elnevezett gyulai múzeumban lehet bővebben megismerni.

BODOLA Lajos (1859–1936), a budapesti műegyetem geodézia professzora, az MTA tagja, a Nemzetközi Mértékügyi Hivatal titkára volt. Nevét az egyetemen emléktábla és műszerterem örököltette meg.

BOGDANICS Imre Dániel (1762–1802) mérnök, csillagász, tanár, a gellérthegy egyetemi csillagda vezetője. Földrajzi helymeghatározásokat is végzett, többek között **Lipszky** Magyarország-térképe számá-

ra. A Citadellában munkásságát kőoszlop és emléktábla örökíti meg. Az emlékművön elhelyezett díszítő armilláris – sajnos – többször megsérült, jó lenne szilárdabb példánnyal kicserélni.

ÖTVÖS Loránd (1948–1919) fizikus professzor, aki a geodéziai geofizikában is korszakalkotó műszert készített. Méréseit **Oltay Károly** segítette. 1950-től a budapesti tudományegyetem viseli a nevét, Budapest V. kerületében utcát is neveztek el róla. Nevét holdkráter is őrzi.

FASCHING Antal (1974–1931) mérnök, az első magyar geodéta-doktor, Zágrábban egyetemi tanár. Budapesten a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium árkádsorát mellszobra díszíti (2. ábra). Miniszteri kitüntetést is neveztek el róla.

FÉNYES Elek (1867) közismert atlaszszerkesztő. Budapest II. kerületben utca örökíti nevét.

FUCHS Károly Henrik (1851–1916) tanár, matematikus, fizikus, a fotogrammetria elméletének nemzetközileg elismert tudósa és első közötti gyakorlati szakembere. Emléktáblája annak a soproni gimnáziumnak a bejáratánál van, ahol tanított.

2. ábra Dr. Fasching Antal mellszobra az FVM árkádsorában

3. ábra Dr. Hazay István mellszobra a BME kertjében

HAZAY István (1901–1995), az állami földmérés vezetője, az MTA tagja, Kossuth-díjas műegyetemi tanár. Mellszobra a műegyetem parkjában látható (3. ábra).

HOMORÓDI Lajos (1911–1982) műegyetemi tanár, az MTA tagja, a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület elnöke. Budapesten, a Szőlő utcában, volt lakóházán emléktábla örököltette meg.

HUSZÁR Mátyás (1779–1843), **BOGOVICH Károly** (1780–?) és **HOLECZ András** (1792–?), az Alföld, közelebbről a Tisza-völgy szintezésének fáradhatatlan geodétái nevét a Debrecen melletti Kishortobágy csárda falán emléktábla őrzi.

JANKÓ Sándor (1866–1923) a selmecebányai akadémia erdészeti földméréstan tanára, 1917-ben

¹ Siófokon az új Sió hidat róla nevezték el. – a szerkesztő

4. ábra Mérőpillér és jel a Budapesti Sztereografikus Vetületi Rendszer kezdőpontja közelében (Gellért-hegy) Fotó:Pálinkás László

könyvben foglalta össze – először magyarul – a fotogrammetria akkori ismereteit, ezért e szakterület első hazai művelője. Vasváron, a szülőházán helyeztek el emléktáblát.

KARACS Ferenc (1770–1738) térképész, rézmet-sző. Szülővárosában, Püspökladányban a városháza előtt áll a szobra. Szülőházán emléktábla található. Nevét viseli a helyi középiskola és a múzeum. Budapesti Szentkirályi utcai házára tervezett emléktábla elhelyezése még várat magára.

KISS Lajos (1919–2003), az MTA tagja, a térkép-névrájz tudósa; lakóházát Budapest XI. kerületben, a Kemenes utcában emléktáblája díszíti.

KRUSPÉR István (1818–1905) műegyetemi tanár, az MTA tagja, a Mérnök Egylet geodéziai szakosztályának vezetője. A BME aulájában mellszobra van elhelyezve. Budapest XI. kerületben pedig utcánév jelzi megbecsültségét.

LÁZÁR [deák] (? – kb. 1528), Magyarország első ismert, jelentős részletes térképének szerkesztője. Budapesten, a XVII. kerületben utca viseli nevét. Róla nevezték el a legrangosabb egyesületi (MFTTT), civil szervezet által adományozható kitüntetést.

MIKOVINY Sámuel (1700–1750), a Selmecbányai Bányatisztképző Intézet (később akadémia) tanára, számos megyénk térképezője. Utcát neveztek el róla Budapest III. kerületben és Sopronban az egyetem mellett.

OLTAY Károly (1881–1955), a BME geodéziai tanszékének professzora, a Geodéziai Intézet létrehozója. Sokirányú munkásságát az egyetem a tanszék előadótermének róla való elnevezésével és volt lakásán is emléktáblával ismerte el.

PÉCH Antal (1822–1895) bányamérnök, szakíró, akadémikus. Jelentős érdemei vannak a bányászattörténet és a bányatérképezés terén. Kidolgozta a bonyolult, bányabeli térbeli helyzet térképábrázolásának módszerét. Budapest II. kerületben van róla utca elnevezve.

PETZELT József (1807–1891) egyetemi tanár, az Institutum Geometricumban a gyakorlati földmérés-tan előadója, az MTA tagja. Elsőként állított össze magyar nyelvű geodéziai tankönyvet. Budapest XI. kerületben utca őrzi emlékét.

RÉDEY István (1898–1968), a BME térképészeti és geodéziai tanszékének tanára, a Honvéd Térképészeti Intézet tudományos (osztályának) vezetője, a fotogrammetria üzemserű hazai bevezetésének irányítója és európai szintre emelője. Katonai szakmai díját neveztek el róla.

SÉBOR János (1890–1965) negyven évig a soproni erdőmérnöki kar geodéziai tanszékét vezette. Az 1949-ben megindult földmérőmérnök képzés első vezetője, dékánja, kiváló pedagógus. Mellszobra az egyetem parkjában van elhelyezve.

TÁRCZY-HORNOCH Antal (1901–1986), a soproni egyetem geodéziai és bányaméréstani tanszékének nagyhírű professzora, akadémikus. Az általa Sopronban alapított Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet előtt áll mellszobra.

TÓTH Ágoston Rafael (1812–1889) térképésztiszt, a szabadságharc honvédezredese. Az első magyar – nemzetközileg is kimagasló – elméleti kartográfiai kézikönyv szerzője, a porosz tudományos akadémiának is tagja. Egyes időszakokban a magyar katonai térképészeti intézet is nevét viselte. Mellszobra szülővárosában, Marcaliban és a Honvéd Térképészeti Intézet jogutódjának épületében van felállítva. Budapesten, a Szilágyi Erzsébet fasor 7. szám alatti épületen emléktábla is hirdeti nevét (5. ábra). A soproni temetőben lévő sírját bekapcsolták a háromszögelési hálózatba is.

5. ábra Tóth Ágoston emléktábla a Budapest II. ker., Szilágyi Erzsébet fasor 7. sz. alatti épület utcai homlokzatán

VÁSÁRHELYI Pál (1795–1844), kora kimagasló geodétája és vízi mérnök. Több folyónk – így a Duna és a Tisza – mentén végzett és vezetett háromszögelést, továbbá egész hosszukra kiterjedő, országos térképezést. Emlékeire szobrot állítottak Szegeden és Tiszadobon. Budapest XI. kerületben utca van róla elnevezve, és egyetemi kollégium is viseli nevét.

XANTUS János (1825–1894) néprajz tudós, az MTA tagja. A szabadságharcban való részvétele miatti emigrációjában az USA Indiana államában térképezett. Könyvet írt a Földgömb és térképészetről. Budapest XIV. kerületben van róla utca elnevezve.

Elődeinkről, azok műszereiről és munkarészeiről számos intézményünkben is találunk emlékeket. Tanszékek, múzeumok, egyes geodéziai intézetek, cégek és magánszemélyek birtokában is találhatunk jelentős geodéziai-térképészeti emlékeket, amelyeket szintén érdemes számon tartani, „felfedezni” és gyarapítani. Közülük néhányat – a teljesség lehetősége nélkül – felsorolunk:

1. Térképészeti Székház, Budapest XIV., Bosnyák tér 5. sz. alatti állandó geodéziai kiállítás a földszinten, az első emeleten és a könyvtárban.
2. A Magyar Katonai Térképészet Szakmatörténeti Múzeuma (Budapest II., Szilágyi E. fasor 7.).

3. Országos Műszaki Múzeum, Budapest XI., Kaposvár u.
4. Földrajzi Múzeum, Érd.
5. Városi Múzeum, Szombathely.
6. Bányászati Múzeum, Sopron.
7. Erdészeti Múzeum, Sopron.
8. Duna Múzeum, Esztergom.
9. Miskolci Egyetem Geodéziai és Bányamérési Tanszéke.
10. Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Geodéziai Tanszéke, Sopron.
11. Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Főiskolai Kara, Székesfehérvár.
12. ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszéke, Budapest.

Összeállításunkkal nemcsak tájékoztatni kívántuk olvasóinkat, hanem ösztönöznünk is hagyományainknak őrzésére és gyarapítására. Minden egyes tárgyi emlék (pontjel, műszer, leírás stb.) és az azokról készült fénykép, másolat feltárása mindenkit közelebb visz szakmai múltunk megismeréséhez, megértéséhez és értékeléséhez. Ezzel pedig nemcsak szakmánkat, hanem mi magunkat is megbecsültebbekké tesszük.

Raum Frigyes

a BGTV ny. főmérnöke és

dr. Karsay Ferenc

az FTV ny. szakági főmérnöke

IRODALOM

1. *Balla J.–Hrenkó P.* (1987): *Tóth Ágoston*; MH TÉH, Bp.
2. *Bendefy L.* (1964): Emléktábla-leleplezés; Geodézia és Kartográfia (GK). 5. sz. 190–192. old. (*Huszár Mátyás, Bogovich Károly és Holecz András* nevével)
3. *Bendefy L.* (1958): Szintezési munkálatok Magyarországon 1820–1920; Akadémiai Kiadó, Bp.
4. *Csapó G.–Sárhidai A.* (1990): Magyarország új nehézségi alaphálózata (MGH 80); GK 2. sz. 110–116. old.
5. *Huszár I.–Montskó L.* (1988): Százéves a nappali alappont; GK 6. sz. 465–466. old.
6. *Karsay F.* szerk. (2003): Magyar geodéziai és kartográfiai irodalom. Bibliográfia; MFTTT CD kiadása
7. *Karsay F.* (2005): A magyar geodézia szakmatörténetének elmúlt negyedszázada; GK 3. sz. 17–25. old.

8. *Raum Fr.* (1994): Geodéziai emlékek a főváros területén; Új Földmérő 1. sz. 20–26. old.
9. *Raum Fr.* (1988): Az „Országos Műszaki Múzeum” állandó földmérési kiállítása; GK 6. sz. 457–458. old.
10. *Tremmel Á.* (1995): A Magyar Katonai Térképészet Szakmatörténeti Múzeumának ismertetője; MH TÉHI, Bp.
11. *Vagács G.* (1988): Szintezési fólalppont – Európa közepe; GK 6. sz. 459–460. old.

Important Monuments to the Memory of Hungarian Geodesy

Raum, Fr.–Karsay, F.

Summary

In this article the statues, memorial tablets, historical objects of the most famous personages of Hungarian geodesy and land survey are shortly described. The article gives a summary of naming after the Hungarian surveyor and cartographer.

KÖZGYŰLÉST TARTOTT AZ EUROGEOGRAPHICS

Az európai országok földmérési–térképészeti és kataszteri–ingatlan-nyilvántartási intézményeinek szervezete izlandi közgyűlésén (2005. szeptember 12–14.) elfogadta azt a négyéves programot, amelynek keretében az EuroGeographics főszerelőként kíván megfelelni az *INSPIRE* elnevezésű, az európai téradat-infrastruktúra létrehozására irányuló korábbi EU kezdeményezésnek. A szervezet részben meglévő termékeivel és szolgáltatásaival, részben pedig a tagországok térképészeti vonatkozási adatainak interoperabilitását célul kitűző, *EuroSpeck*ként ismertté vált programcsomagjával tervezi célját elérni. A résztvevők számára világossá vált, hogy az eddi-

gielnél nagyobb kihívásoknak való megfeleléshez, a nemzeti szervezeteknek és az őket képviselő EuroGeographics-nak az európai döntéshozói szinteken való megfelelő elfogadásához a tagországok fokozottabb hozzájárulására van szükség.

A közgyűlés Željko Bačić, a horvát geodéziai hivatal vezetője személyében új elnököt választott a szervezet élére.

A közgyűlésen a magyar földügyi-térinformatikai szakág képviseletében *dr. Mihály Szabolcs* FÖMI főigazgató és *Pokoly Béla* (FVM) vezető főtanácsos vett részt. Képviselőink közreadták a földügyi-térinformatikai, illetve a katonai térképészeti szakágak újabb eredményeiről tájékoztató, a FÖMI jelentős közreműködésével összeállított beszámolót.

Az EuroGeographics 2005. szeptember 12–14. közötti, reykjaviki közgyűlésének résztvevői (balra a hatodik *dr. Mihály Szabolcs*, jobbra fent a második *Pokoly Béla*)

MADRIDI ICA SZEMINÁRIUM

A Nemzetközi Térképészeti Társulás (ICA) huszonkettedik nemzetközi konferenciáját megelőzően július 6-a és 8-a között került sor öt ICA bizottság (Oktatási és Képzési, Gyermek és a Térképészet, Internet és a Térképészet, Nemzeti és Regionális Atlaszok és a Vizualizációs és Virtuális Környezet) egyesített szemináriumára. A szeminárium szervezésében a spanyolok mellett magyarok (Zentai László és Jesús Reyes) is részt vettek, akik az előadást szerkesztését, nyomtatását és szállítását vállalták magukra.

Az egyesített szemináriumon négy kontinensről érkeztek résztvevők, és logisztikai okokból (pl. szállás) végül korlátozni kellett a létszámot. (Összesen 73 résztvevője volt a szemináriumnak, akik 25 országból érkeztek. A résztvevők között négy magyar is volt (Zentai László, Jesús Reyes, Elek István az ELTE és Mihályi Balázs az MTA SZTAKI képviselője). A szemináriumnak a Madridi Műszaki Egyetem adott otthont.

A szeminárium megnyitóján Milan Konecny, az ICA elnöke, több ICA alelnök és az öt (már említett) ICA bizottság elnöke is részt vett. A három nap alatt több mint 40 előadás hangzott el. Az előadások a következő témakörök köré csoportosultak:

- Internet és a térképészet
- Web atlaszok
- Vizualizáció
- Oktatás és képzés
- Gyermek és a térképészet

Az Internet és a térképészet témaköréből kiemelném Michael P. Peterson előadását, melyet az internetes térképkeresőkről, illetve az Internet drámai gyorsaságú fejlődéséről (2000-ben az Internet hasz-

nálók száma 300 millió körül volt, addig ez a szám 2005-re elérte az 1 milliárdot) és ennek térképészeti vonatkozású hatásairól tartott.

A web atlaszok témaköréből két előadást emelnék ki: az egyik Dél-Morávia internetes regionális atlaszáról (Lucie Friedmannova, Milan Konecny és Karel Stanek), a másik az ÖROK atlaszról szolt (Georg Gartner, Karel Kriz, Christian Spanring és Alexander Pucher), mely egy ausztriai online atlasz információs rendszer.

Az oktatás és képzési szekciókban két magyar előadás is elhangzott: „Edutainment a térképészetben” (Zentai László, Dombóvári Eszter), mely a szórakoztatva oktatásról és az e-játékoknál jelentkező térképekről szolt, számos példát felhozva a hagyományos táblajátékoktól kezdve a számítógépes stratégiai játékokig bezárólag.

„Hadtörténet az oktatási atlaszokban” (Mihályi Balázs) előadás a történelmi térképeknél jelentkező tartalmi generalizálásról és a domborzatábrázolás szerepéről szolt, a csatatérképek esetében.

A gyermekek és a térképészet szekciókban szintén elhangzott egy magyar előadás: „Hogyan használják a tematikus térképeket az általános iskolai tanárok és diákok?” (Gallé Erika, Jesús Reyes), mely egy argentin–magyar kutatási program eredményeivel ismertette meg a hallgatóságot, ahol a tematikus térképek használatát, értelmezését vizsgálták az általános iskolásoknál.

A szeminárium végén a résztvevők többsége továbbutazott A Coruña-ba, az ICA huszonkettedik nemzetközi konferenciájára.

Mihályi Balázs
MTA SZTAKI
Operációkutatás és Döntési
Rendszerek Osztály

GONDOLATOK FOLYÓIRATUNK CÍMÉRŐL

2006-ban lesz Társaságunk (Egyesületünk) megalapításának 50. évfordulója. Az alapításkori neve Geodéziai és Kartográfiai Egyesület (GKE) volt, amely név időközben Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság (MFTTT) lett. A névváltoztatást, tulajdonképpen bővülést, az alapítás óta eltelt időszak alatt végbement szakterületi, technikai-technológiai fejlődés indokolta. A névváltozás alkalmával nem változott szaklapunk címe, jóllehet a logika ezt megkívánta volna, hiszen a cím változatlanul azt tükrözte, hogy a geodézia fogalma alá a földmérés és távérzékelés egyaránt tartozik, míg a térképészet a kartográfiával tűnt azonos-

nak, bár az előbbi tartalmilag többet jelent. A folyóirat címe, mint ahogy a Társaságé sem tükrözi a földüggyel való teljes körű kapcsolatot, de egy név, illetve cím nem tud eleget tenni egy sokrétű tevékenység pontos visszautkrözésének.

Az elmúlt év és az utóbbi 15 év a társadalmi-gazdasági berendezkedés tekintetében is nagy változásokat hozott. Itt elsősorban a tulajdonviszonyok változására szeretnék hivatkozni. Szakterületünket ez abban érintette, hogy megszűnt az állami tulajdonú földmérési és térképészeti vállalatok dominanciája, korlátolt felelősségű társaságok, részvénytársaságok jöttek létre, kis mértékű állami tulajdoni részaránnyal, vagy még azzal sem. Különösen nagymértékű válto-

zás érintette a korábbi Kartográfiai Vállalatot (KV), amely úgy alakult át Cartographia Kft.-vé, hogy a vállalat megszűntette a földmérési tevékenységét, és résztulajdona csak két másik cégben volt, a Carto-Hansa Kft.-ben és a Komunálinfo Rt.-ben.

A Cartographia Kft., amely 2002-ig 25%-os mértékben tartós állami tulajdonban maradásra volt kijelölve, az FVM vezetésének érdektelensége következtében, ezt az állapotát elvesztette, és az ÁPV Rt., majd a Forrás Rt. közreműködésével a szakmai *elkötelezettséget nélkülöző spekulatív* tőke áldozatává vált, és mára sem létszámában, sem szakmai felkészültségében, de felszereltségében sem hasonlít egykori önmagára. Azt nem mondhatjuk, hogy kartográfiai, térképkiadási tevékenység nem folyik Magyarországon, hiszen számos kis és közepes cég van jelen a térképek piacán. Az azonban egyértelmű, hogy az állam olyan privatizációs gyakorlatot folytatott, amellyel az állami tulajdonú ingatlant és eszközállományt úgy engedte át magántulajdonná, és tette a szakmától távol álló személyek meggazdagodásának forrásává, hogy egy 50 év alatt szinte a semmiből kiépített céget és annak hazai és külföldi piacát semmisítette meg.

Ezek előre bocsátása után merülhet fel az a kérdés, hogy mennyiben helyes még a továbbiakban is a szaklap címében a „Kartográfia” megnevezés. Az indokoltságot annak a tükrében is érdemes megvizsgálni, hogy milyen mértékű szerepet játszik a kartográfia a szaklap két gondozója, az FVM FTF és

az MFTTT tevékenységében, továbbá milyen arányban jelennek meg a szaklapban cikkek a kartográfia területéről, és mennyiben fejezi ki a kartográfiai tevékenységet a „térképészet” fogalom, amint az a társaság nevében is szerepel. Azt szokták mondani, hogy ha valaki kritikát, véleményt mond, akkor tegyen javaslatot is. Csábító címnek kínálkozik a Földmérés és Térképészet, hiszen ez lefedné a geodéziai, a geoinformatikai, a távérzékelési és a kartográfiai tevékenységet, de hol van akkor a földügyi igazgatás, amelynek pedig fontos a szerepe szakterületünkön. Gondolataimat vitaindítónak szánom, tudva azt, hogy többen velem ellentétes véleményen vannak, lesznek. A hagyománykedvelők nem szívesen változtatnának, míg mások új, de az enyémtől eltérő címet választanának.

Remélem, hogy többeket sikerül véleménynyilvánításra ingerelni, és a társaság 50. évfordulójáig, közös gondolkodással sikerül jó címválasztást megtalálni¹.

Domokos György
az egykori Kartográfiai Vállalat (KV)
ny. igazgatója

¹ A javaslatot a Szerkesztőbizottság megtárgyalta és állásfoglalás nélkül az Intézőbizottság elé terjesztette. Az Intézőbizottság a 2005. szeptember 27-ei ülésén megvitatta a címváltoztatásra vonatkozó ötletet, és úgy döntött, hogy azt nem támogatja, és nem kezdeményezi a szaklap címének megváltoztatását.

– a Szerkesztő

gpsnet.hu
GNSS Szolgáltató Központ

Valós idejű helymeghatározás

- DGPS korrekciók (országosan)
- RTK korrekciók (9 állomásról)

Utólagos feldolgozáshoz

- 24 órás RINEX fájlok
- 1 órás RINEX fájlok

FÖMI KOZMIKUS GEODÉZIAI OBSZERVÁTORIUM
Tel.: 27/374-980
Fax: 27/374-982